

**Міністерство аграрної політики
та продовольства України**

Полтавська державна аграрна академія

**НАУКОВІ ПРАЦІ
ПОЛТАВСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ
АГРАРНОЇ АКАДЕМІЇ**

Випуск 2 (7)

Том 1

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

Полтава – 2013

УДК 330 : 06.055.2 : 378.014.15 : 63(477.53)

ББК 65

П 52

Рекомендовано до друку за рішенням вченої ради Полтавської державної аграрної академії (протокол № 4 від 26 листопада 2013 р.)

Згідно з постановою Президії ВАК України № 1-05/8 від 22.12.2010 р.

збірник «Наукові праці Полтавської державної аграрної академії» включений до Переліку фахових видань з економічних наук.

**Редакційна
колегія:**

Макаренко П.М., д.е.н., професор,
чл.-кор. НААН України (відповідальний редактор);
Зоря О.П., к.е.н., доцент (відповідальний секретар);
Аранчій В.І., к.е.н., професор;
Березін О.В., д.е.н., професор;
Буянов В.П., д.е.н., професор (Російська Федерація);
Войцех Пізло, доктор габілітований, професор (Республіка Польща);
Галич О.А., к.е.н., доцент;
Дорогань-Писаренко Л.О., к.е.н., доцент;
Жозеф Каня, доктор габілітований, професор (Республіка Польща);
Калініченко А.В., д.с.-г.н., професор;
Калінчик М.В., д.е.н., професор;
Левченко З.М., к.е.н., доцент;
Лозинська Т.М., д.держ.упр., професор;
Макаренко А.П., д.е.н., професор;
Махмудов Х.З., д.е.н., професор;
Пантелеймоненко А.О., д.е.н., професор;
Писаренко В.В., д.е.н., доцент;
Плаксієнко В.Я., д.е.н., професор;
Ульянченко О.В., д.е.н., професор, чл.-кор. НААН України;
Шиян Д.В., д.е.н., доцент.

Засновник –
Полтавська державна
аграрна академія.
Свідоцтво про державну реєстрацію
КВ № 17243-6013 ПР
від 12.10.2010 р.

Адреса редакції: 36003,
м. Полтава, вул. Г.Сковороди, 1/3,
Полтавська державна
аграрна академія,
тел. +38(05322) 2-87-48
e-mail: zorya-83@ya.ru

П 52 Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. –
Вип. 2 (7). – Т.1. – Полтава : ПДАА. – 2013. – 356 с.

У збірник включені наукові праці фахівців Полтавської державної аграрної академії, провідних навчальних закладів, науково-дослідних установ, підприємств і організацій України, ближнього та дальнього зарубіжжя, в яких відображені результати теоретичних і емпіричних досліджень з економічних наук в галузі сільського господарства і АПК.

УДК 330 : 06.055.2 : 378.014.15 : 63(477.53)

ББК 65

© Полтавська державна аграрна академія, 2013.

ЗМІСТ

Макаренко П.М., Андреєнко Н.В. ОЦІНКА МОЖЛИВОСТЕЙ СТРАТЕГІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ ПЕРЕРОБНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ	3
Писаренко В.В., Грінчишина В.О. ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ ТА СВІТОВА ПРОДОВОЛЬЧА КРИЗА: СУЧАСНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ І СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ	9
Славкова О.П., Гаркуша С.А. АВТОМАТИЗАЦІЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНИХ ПРОЦЕДУР ОТРИМАННЯ ІНФОРМАЦІЇ	19
Танклевська Н.С., Майн В.В. МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ І ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ КАРТОПЛІ	25
Сафонова В.І., Ющенко В.Д. УДОСКОНАЛЕННЯ АУДИТУ РОЗРАХУНКІВ ЗА ЗАРОБІТНОЮ ПЛАТОЮ НА ПІДПРИЄМСТВІ	33
Макаренко Ю.П. ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ХОЗЯЙСТВЕННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТЮ ПРЕДПРИЯТИЙ РЫБНОГО ХОЗЯЙСТВА УКРАИНЫ	40
Балановська Т. І., Гавриш О. М. АЛГОРИТМ ВИБОРУ МАРКЕТИНГОВОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВ	45
Болдирєва Л.М. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТА АНАЛІЗУ СТРУКТУРИ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ.....	52
Бурлака О. А., Бурлака О. П. ФОРМУВАННЯ ВИТРАТ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ВИРОБНИЦТВІ	59
Ватуля І.Д., Пономаренко Т.В. ЯКІСТЬ ФАКТОГРАФІЧНОГО МАТЕРІАЛУ В СУДОВО-БУХГАЛТЕРСЬКІЙ ЕКСПЕРТИЗІ	65

Владика Ю. П. ІНВЕСТИВАННЯ У ВИРОБНИЦТВО І РЕАЛІЗАЦІЮ ЗЕРНА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ	71
Галич Ю.А. ГОСПОДАРСТВА НАСЕЛЕННЯ У ПРОДОВОЛЬЧОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	80
Даниленко В.І. ЦІНА ЯК ІНСТРУМЕНТ МАРКЕТИНГОВОЇ ПОЛІТИКИ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	86
Демиденко Л. М. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА	92
Дивнич О. Д. ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА ПІДПРИЄМСТВА: ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ	97
Дубина А.О. МЕТОДИКА КОМПЛЕКСНОЇ ОЦІНКИ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ	104
Дядик Т. В. РИНОК ПРАЦІ В АПК: СТАН, ПРОБЛЕМИ, ШЛЯХИ РОЗВИТКУ	111
Єфімова Л.М. КОНТРОЛІНГ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ СУЧАСНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ	118
Загребельна І.Л. МАРКЕТИНГОВА СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ЯК ФАКТОР ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ АГРАРНОГО ГОСПОДАРСТВА.....	124
Зоря С. П. СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ СТАБІЛІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	130
Калініченко О. В. МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА	134
Комаріст О.І., Алдохіна Н.І. БЮДЖЕТНІ ІНСТРУМЕНТИ ТА ЗАСОБИ МАРКЕТИНГУ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО БІЗНЕСУ	144

Кошова Л.М. МІЖНАРОДНИЙ МАРКЕТИНГ ПІДПРИЄМСТВ АПК НА ПРОДУКТОВОМУ РИНКУ	150
Краснікова О. М., Юрин О. О. ЛІЗИНГ ЯК ОСНОВНИЙ МЕТОД ДОВГОСТРОКОВОГО КРЕДИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ.....	156
Ксьонжик І.В., Владечак Т.В. ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОЇ СФЕРИ	161
Кузьменко С.В. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ЦУКРУ В УКРАЇНІ	166
Лебединський О.І. УПРАВЛІННЯ МАРКЕТИНГОМ В ЕКОНОМІЧНІЙ ДІАГНОСТИЦІ ПІДПРИЄМСТВ АПК	171
Левченко З.М. ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ МАЛОГО БІЗНЕСУ	181
Лях Я. Ю. СУТНІСТЬ МАРКЕТИНГОВИХ РИЗИКІВ ТА ЇХ КЛАСИФІКАЦІЯ.....	185
Маменко О. О. СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ГОСПОДАРСТВ ЗЕРНОВОГО НАПРЯМУ	191
Миколенко І.Г., Писаренко С.В. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЦТВА МОЛОКА В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	196
Муллер М.В. ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА РОЗБУДОВИ ТА ПІДТРИМКИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	205
Панченко Н.М. ДОСВІД РОЗВИТКУ АГРОТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ ПОЛЬЩІ.....	212
Пащенко О.В. СУТЬ ТА ВИДИ ФІНАНСОВОЇ СТРАТЕГІЇ	218

Передерій Н.О., Піжук О.А.

ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНСЬКОГО РИНКУ
ДЛЯ ВИРОБНИЦТВА БІОПАЛИВА..... 224

Пилипенко К.А., Хоменко М.А.

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ВПРОВАДЖЕННЯ
ЄДИНОГО СОЦІАЛЬНОГО ВНЕСКУ
НА ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВЕ ДЕРЖАВНЕ
СТРАХУВАННЯ 229

Пономаренко О.Г.

СТРУКТУРА АУДИТОРСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ
АГРОФОРМУВАНЬ: РОЗВИТОК РИНКУ ПОСЛУГ
ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНОГО ПОПИТУ 234

Процюк Н.Ю.

ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ
ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ..... 239

Руснак А.В.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО РЕГУЛЮВАННЯ
ТА УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ..... 245

Самойлик Ю.В.

АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОЇ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ
В СИСТЕМІ РИНКОВИХ ВІДНОСИН 249

Сосновська О.О.

СТАН ТА НАПРЯМИ ІННОВАЦІЙНОГО
РОЗВИТКУ СВИНАРСТВА 257

Чепіжний А.С.

ЗРУШЕННЯ В ЕКОНОМІЧНІЙ ЕФЕКТИВНОСТІ
ВИРОБНИЦТВА СВИНИНИ В УКРАЇНІ 263

Хурдей В.Д.

ДОЦІЛЬНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-МАРКЕТИНГУ
В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ..... 269

Федорчук О.М.

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ
ВИКОРИСТАННЯ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОГО
ПОТЕНЦІАЛУ В АПК РЕГІОНУ 275

Фуга К. С.

СУТНІСТЬ ПОДАТКОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ
НА ПІДПРИЄМСТВІ..... 281

Чеберяко О.В.

БЮДЖЕТНЕ ФІНАНСУВАННЯ УСТАНОВ, ВІДОМСТВ
ТА ПІДПРИЄМСТВ СОЮЗНОГО ПІДПОРЯДКУВАННЯ
В УКРАЇНСЬКІЙ СРР У 1920-ТІ РР. 286

Чернявська Т.А.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ
В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ
САМОДОСТАТНОСТІ..... 298

Чижевська Л.В., Остапенко Я.О.

ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ ВИТРАТ ТА ДОХОДІВ
ПІДПРИЄМСТВ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА..... 302

Шупта І. М.

СПОСОБИ ПРОФІЛАКТИКИ ТА УСУНЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ
ДЕФОРМАЦІЯ УПРАВЛІНСЬКОГО ПЕРСОНАЛУ 311

Шамота Ю.Ю.

РОЗВИТОК ВІДНОСИН ВЛАСНОСТІ НА ЗЕМЛЮ
В СУЧАСНИХ АГРАРНИХ ПЕРЕТВОРЕННЯХ 317

Щаслива Г.П.

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОНОВЛЕННЯ
МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНИХ РЕСУРСІВ
АГРАРНОЇ СФЕРИ..... 323

Яснолоб І.О.

КОН'ЮНКТУРНИЙ АНАЛІЗ РИНКУ
ПЛОДООВОЧЕВОЇ ПРОДУКЦІЇ..... 329

Коцербя Н.В.

ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКИЙ ОБЛІК ПІДПРИЄМСТВА
ТОРГІВЛІ: ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДОЛОГІЯ 340

ПОКАЖЧИК АВТОРІВ

Алдохіна Н.І.....	144	Маменко О. О.....	191
Андрєєнко Н.В.....	3	Миколенко І.Г.	196
Балановська Т. І.	45	Муллер М.В.....	205
Болдирєва Л.М.....	52	Остапенко Я.О.....	302
Бурлака О. А.	59	Панченко Н.М.	212
Бурлака О. П.	59	Пащенко О.В.	218
Ватуля І.Д.	65	Передерій Н.О.	224
Владечак Т.В.....	161	Пилипенко К.А.	229
Владика Ю. П.....	71	Писаренко В.В.	9
Гавриш О. М.	45	Писаренко С.В.....	196
Галич Ю.А.....	80	Піжук О.А.....	224
Гаркуша С.А.....	19	Пономаренко О.Г.....	234
Грінчишина В.О.....	9	Пономаренко Т.В.....	65
Даниленко В.І.	86	Процюк Н.Ю.	239
Демиденко Л. М.....	92	Руснак А.В.....	245
Дивнич О. Д.	97	Самойлик Ю.В.	249
Дубина А.О.	104	Сафонова В.І.	33
Дядик Т. В.	111	Славкова О.П.	19
Єфімова Л.М.	118	Сосновська О.О.....	257
Загребельна І.Л.	124	Танклевська Н.С.	25
Зоря С. П.....	130	Федорчук О.М.....	275
Калініченко О. В.....	134	Фуга К. С.	281
Комаріст О.І.	144	Хоменко М.А.....	229
Коцеруба Н.В.....	340	Хурдей В.Д.....	269
Кошова Л.М.	150	Чеберяко О.В.....	286
Краснікова О. М.	156	Чепіжний А.С.....	263
Ксьонжик І.В.	161	Чернявська Т.А.	298
Кузьменко С.В.	166	Чижевська Л.В.	302
Лебединський О.І.	171	Шамота Ю.Ю.	317
Левченко З.М.	181	Шупта І. М.....	311
Лях Я. Ю.....	185	Щаслива Г.П.....	323
Майн В.В.	25	Юрин О. О.	156
Макаренко П.М.	3	Ющенко В.Д.....	33
Макаренко Ю.П.	40	Яснолоб І.О.	329

Збірник наукових праць

**Наукові праці
Полтавської державної
аграрної академії**

Збірник засновано у 2010 році

Випуск 2(7)

Том 1

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

Точка зору редколегії не завжди збігається з позицією авторів.

Відповідальність за оформлення літератури несуть автори.

Формат 60х90/16. Ум. друк. арк. 22,3. Тираж 100 пр. Зам. № 99.
Підписано до друку 31.12.2013 р.

Видавець і виготовлювач: РВВ Полтавської державної аграрної академії.
Адреса: 36003, м. Полтава, вул. Г.Сковороди, 1/3.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 2174 від 26.04.2005.

підтримати їх на державному рівні.

Забезпечивши самодостатність розвитку зазначених галузей, тобто сформувавши з них стрижень національної самодостатньої соціально-економічної системи, який не піддається значним коливанням турбулентного середовища та є безпечним, держава зможе розраховувати на забезпечення достатнього рівня політичної, економічної та соціальної стабільності, що, в свою чергу, створить передумови для досягнення самодостатності й впевненого поступу по шляху реформ.

Список використаних джерел:

1. Світлична Ю. О. Державне регулювання зовнішньоторговельної діяльності в Україні: автореф. дис ... канд. наук з держ. управління / Ю. О. Світлична. – Харків : Б.в., 2011. – 20 с.
2. Трофимова В.В. Феномен економічної самодостатності в реалізації японської моделі розвитку // Економічний простір, 2009.- №23/1, С. 43-56.
3. Поручник А.М. Національний інтерес України: економічна самодостатність у глобальному вимірі: Монографія. [Текст]– К. КНЕУ, 2008. – 352 с. – ISBN 978-966-483-121-2.
4. Охота В. І. Моделі нарощення міжнародної конкурентоспроможності країн. http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/nie/2011_1/156-162.pdf.
5. Чернявська Т.А. Необхідність формування дієвого механізму забезпечення самодостатньої транспортно-комунікативної системи / Формування ефективних механізмів господарювання в умовах сучасної економіки: теорія і практика: тези доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції 22-23 листопада 2012 р. / за ред. В.М. Огаренка та ін. – Запоріжжя: КПУ, 2012. – С. 494-496.
6. Буран Е.В. О самодостаточности [Електронний ресурс] Режим доступу: http://zhurnal.lib.ru/b/buran_e_w/sam.shtml.

Рецензент – к.е.н., професор Аранчій В.І.

УДК 640.4

ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ ВИТРАТ ТА ДОХОДІВ ПІДПРИЄМСТВ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Чижевська Л.В., д.е.н., професор

Житомирський державний технологічний університет;

Остапенко Я.О.

Національний університет державної податкової служби України

У статті окреслено основні напрями проведення контролю витрат та доходів підприємств готельного господарства відповідно до процесу управління. Визначено завдання внутрішнього контролю як результат фінансового аналізу діяльності підприємств. Запропоновано інформаційне забезпечення процесу контролю витрат та доходів підприємств готельного господарства України відповідно до етапів його проведення, що створює підґрунтя для прийняття управлінських рішень щодо оптимізації діяльності таких підприємств.

The article outlines the main directions of monitoring of expenditures and revenues of the hotel enterprises in accordance with the management process. Defined tasks of internal control as a result of the financial analysis of the enterprises. Proposed information support of the process of control of costs and revenues of the hotel enterprises of Ukraine according to the stages of its implementation, which creates a basis for making management decisions on optimization of activity of such enterprises.

Постановка проблеми. Готельне господарство є невід’ємною галузевою ланкою економіки, яка входить у склад туристичних послуг. Підвищення туристичної активності в Україні, відповідний розвиток готельного господарства країни актуалізує наукові дослідження економічного напрямку, оскільки готельне господарство виступає пропускнуою карткою туристичного потенціалу будь-якої країни. В цьому контексті глибшого дослідження потребують питання аналізу та господарського контролю діяльності підприємств готельного господарства, що дозволить посилити позитивні тенденції у розвитку готельного господарства, зокрема у фінансовій, трудовій та управлінських сферах діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання обліку, аналізу витрат та калькулювання собівартості послуг на підприємствах готельного бізнесу досліджували С.Я. Король, В.І. Попович, З.А. Балченко, Н.О. Гура, Ю. А. Маначинська та інші автори. Проте питання контролю доходів та витрат у готелях вимагають додаткового дослідження, оскільки зазначеними науковцями здебільшого освітлювались питання обліку та аналізу.

Постановка завдання. Мета статті полягає у визначенні основних напрямів проведення та інформаційного забезпечення контролю витрат та доходів підприємств готельного господарства відповідно до процесу управління.

Завданням дослідження є визначення етапів проведення внутрішнього контролю доходів та витрат підприємств готельного господарства, окреслення завдань контролю на кожному етапі та відображення взаємозв’язку внутрішньогосподарського контролю з результатами фінансового аналізу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Діяльність підприємств готельного господарства знаходиться під впливом численних факторів як внутрішнього, так і зовнішнього середовища функціонування таких підприємств. Всі ці фактори обумовлюють рівень рентабельності підприємства готельного господарства, управління якою є основним напрямом фінансового управління на сучасному підприємстві.

Сучасний підхід до побудови системи внутрішнього контролю доходів і витрат на підприємствах готельного господарства повинен базуватися на завданнях, які ставить перед собою система управління таким підприємством.

Основними напрямками проведення такого контролю є:

- 1) контроль абсолютної величини витрат підприємства готельного господарства, відхилень їх величини за періодами, а також від норм та нормативів, визначення причин таких відхилень;
- 2) контроль структури витрат підприємства готельного господарства, відхилень у структурі витрат за періодами, визначення причин таких відхилень;
- 3) контроль величини та структури собівартості основних та додаткових готельних послуг;
- 4) контроль величини та структури витрат, пов’язаних з використанням та охороною природних ресурсів.

За результатами дослідження, відповідно до виділених напрямів проведення контролю витрат підприємств готельного господарства, окреслено завдання проведення такого контролю, виділено інформаційне забезпечення

таких контрольних процедур (табл. 1, 2, 3, 4).

Таблиця 1

Завдання та інформаційне забезпечення контролю абсолютної величини витрат підприємства готельного господарства на надання основних та додаткових готельних послуг

№ з/п	Завдання контролю	Інформаційне забезпечення
1	Перевірка повноти відображення всіх витрат	Первинні документи використання ресурсів підприємства готельного господарства Дебетові обороти рахунків 23 “Виробництво”, 91 “Загальновиробничі витрати”, 92 “Адміністративні витрати”, 93 “Витрати на збут”, 94 “Інші витрати операційної діяльності”
2	Перевірка величини матеріальних витрат	Звіти матеріально відповідальних осіб Дебетові обороти рахунків 23 “Виробництво”, 91 “Загальновиробничі витрати”, 92 “Адміністративні витрати”, 93 “Витрати на збут”, 94 “Інші витрати операційної діяльності” (за кореспондуючими рахунками запасів)
3	Перевірка величини витрат на оплату праці, непродуктивних витрат, нарахування відрахувань ЄСВ	Зведені розрахункові відомості щодо нарахування виплат працівникам Дебетові обороти рахунків 23 “Виробництво”, 91 “Загальновиробничі витрати”, 92 “Адміністративні витрати”, 93 “Витрати на збут”, 94 “Інші витрати операційної діяльності” (за кореспондуючими рахунками 66 “Розрахунки за виплатами працівникам”, 65 “Розрахунки за страхуванням”)
4	Перевірка величини амортизаційних відрахувань відповідно до інтенсивності використання об’єктів необоротних активів	Відомості нарахування амортизації Дебетові обороти рахунків 23 “Виробництво”, 91 “Загальновиробничі витрати”, 92 “Адміністративні витрати”, 93 “Витрати на збут”, 94 “Інші витрати операційної діяльності” (за кореспондуючими субрахунками рахунку 13 “Знос”)
5	Перевірка величини загальновиробничих витрат та їх відповідності обсягам господарської діяльності	Форма СВ-1 “Розподіл загальновиробничих витрат за ___ місяць 20__ року”, Форма СВ-2 “Розрахунок витрат на надання основних послуг з розміщення за ___ місяць 20__ року”
6	Перевірка величини витрат обслуговуючих підрозділів	Форма ГП-3 “Звіт про обсяги наданих додаткових готельних послуг”

Таким чином, аналіз абсолютної величини витрат підприємства готельного господарства на забезпечення його діяльності та надання основних та додаткових готельних послуг дозволяє підприємству (з урахуванням частоти складання наведених форм та первинної документації) оперативно за результатами звітного місяця проводити контроль обсягів витрат, крім того, контролювати витрати на утримання обслуговуючих підрозділів для забезпечення основної діяльності такого підприємства та для реалізації відповідних послуг стороннім особам.

Таблиця 2

Завдання та інформаційне забезпечення контролю структури витрат підприємства готельного господарства на надання основних та додаткових готельних послуг

<i>№ з/п</i>	<i>Завдання контролю</i>	<i>Інформаційне забезпечення</i>
1	Перевірка відповідності матеріальних величини витрат нормам та нормативам, порівняння показників структури матеріальних витрат за відповідними статтями за попередній період та за аналогічний період попереднього року	Лімітно-забірні картки, накладні на внутрішнє переміщення, акти списання, звіти матеріально відповідальних осіб, Форма СВ-3 “Калькуляція собівартості основних послуг з розміщення у категорії номерів _____ за _____ місяць 20__ року”
2	– перевірка величини витрат на оплату праці, нарахування ЄСВ, порівняння показників структури витрат на оплату праці за відповідними статтями (категоріями персоналу), за попередній період та за аналогічний період попереднього року	Розрахункові відомості, Форма СВ-3 “Калькуляція собівартості основних послуг з розміщення у категорії номерів _____ за _____ місяць 20__ року”
3	– перевірка нарахування амортизації, порівняння показників амортизаційних відрахувань за попередній період та за аналогічний період попереднього року	Відомості нарахування амортизації, Форма СВ-3 “Калькуляція собівартості основних послуг з розміщення у категорії номерів _____ за _____ місяць 20__ року”

Таблиця 3

Завдання та інформаційне забезпечення контролю величини та структури собівартості готельних послуг

<i>№ з/п</i>	<i>Завдання контролю</i>	<i>Інформаційне забезпечення</i>
1	Перевірка структури собівартості за статтями витрат, її порівняння з показниками структури собівартості попереднього року	Форма СВ-3 “Калькуляція собівартості основних послуг з розміщення у категорії номерів _____ за _____ місяць 20__ року” Дебетові обороти рахунків 231 “Основне виробництво”, 91 “Загальновиробничі витрати” (за аналітичними розрізами витрат на виробництво)
2	Перевірка правильності розподілу загальновиробничих витрат та їх включення до собівартості готельних послуг	Форма СВ-1 “Розподіл загальновиробничих витрат за _____ місяць 20__ року”, Форма СВ-2 “Розрахунок витрат на надання основних послуг з розміщення за _____ місяць 20__ року” Кредитові обороти рахунку 91 “Загальновиробничі витрати” (за аналітичними розрізами витрат на виробництво)
3	Перевірка правильності розподілу витрат обслуговуючих підрозділів та їх включення до собівартості готельних послуг	Форма ГП-3 “Звіт про обсяги наданих додаткових готельних послуг” Кредитові обороти рахунку 232 “Обслуговуюче виробництво” (за аналітичними розрізами витрат на виробництво)

Отже, з урахуванням неоднорідності ресурсів, що споживаються в процесі надання готельних послуг підприємствами готельного господарства, контроль структури витрат дозволяє ідентифікувати та уточнити напрями проведення більш предметного контролю витрачання кожного виду ресурсів (матеріальних, трудових та інших). Так, наприклад, значне підвищення величини матеріальних витрат порівняно з плановими калькуляціями, а також з фактичними калькуляціями за попередні звітні періоди є маркером перевитрачання товарно-матеріальних цінностей на місцях їх застосування, що без належної уваги з боку систем контролю за рік може призвести до значних втрат.

Враховуючи, що собівартість готельних послуг є результируючим показником бухгалтерського обліку та розподілу різних видів витрат та демонструє загальний рівень витратності основної діяльності підприємства готельного господарства, контролю собівартості готельних послуг слід приділити особливу увагу. Так, необхідно здійснювати контроль постійних та змінних прямих витрат, що дозволить визначати запас міцності при більш глибокому аналізі прибутковості підприємства за окремими категоріями готельних послуг. Крім того, слід контролювати обсяг внутрішнього споживання послуг обслуговуючих підрозділів підприємства при наданні готельних послуг, оскільки, на певному етапі при загальних показниках прибутковості підприємства готельного господарства можна виявити збиткові напрями діяльності, ліквідація яких або підвищення їх рентабельності слугує резервом підвищення ефективності господарської діяльності всього підприємства в цілому.

З урахуванням тенденцій функціонування підприємств готельного господарства в Україні, зокрема, неконтрольованого використання ними природних ресурсів, їх виснаження та пошкодження, вважаємо за доцільне окремим напрямом контролю витрат таких підприємств виділяти контроль витрат, пов'язаних з використанням та охороною природних ресурсів. Зокрема, в табл. 4 наведено завдання та інформаційне забезпечення контролю витрат, пов'язаних з використанням та охороною природних ресурсів.

Таблиця 4

Завдання та інформаційне забезпечення контролю витрат, пов'язаних з використанням та охороною природних ресурсів

<i>№ з/п</i>	<i>Завдання контролю</i>	<i>Інформаційне забезпечення</i>
1	Перевірка повноти відображення витрат, пов'язаних з використанням природних ресурсів (за видами ресурсів)	Первинні документи щодо операцій, пов'язаних з розробкою або використанням природних ресурсів (накладні, акти виконаних робіт, акти приймання-передачі виконаних будівельно-монтажних робіт) Дебетові обороти рахунків 15 "Капітальні інвестиції" 94 "Інші витрати операційної діяльності"
2	Перевірка використання резервів для покриття витрат та величини перевищення фактичних витрат над створеними забезпеченнями майбутніх витрат і платежів	Розрахунки бухгалтера щодо створення забезпечень майбутніх витрат і платежів, первинні документи використання щодо операцій, пов'язаних з розробкою або використанням природних ресурсів (накладні, акти виконаних робіт, акти приймання-передачі виконаних будівельно-монтажних робіт) Дебетові обороти рахунків 15 "Капітальні інвес-

№ з/п	Завдання контролю	Інформаційне забезпечення
		тицій” 94 “Інші витрати операційної діяльності”, дебетові та кредитові обороти рахунку 47 “Забезпечення майбутніх витрат і платежів” (за аналітичним розрізами забезпечень щодо використання різних видів природних ресурсів)
3	Перевірка структури витрат, пов’язаних з використанням природних ресурсів (за видами ресурсів)	Зведені розрахункові відомості щодо обліку витрат за економічними елементами та статтями витрат Обороти рахунків 23 “Виробництво”, 91 “Загальновиробничі витрати”, класу 8 “Витрати за елементами”;
4	Перевірка повноти відображення витрат, пов’язаних з охороною природних ресурсів (за видами ресурсів)	Первинні документи щодо операцій, пов’язаних з охороною та відновленням природних ресурсів (накладні, акти виконаних робіт, акти приймання-передачі виконаних будівельно-монтажних робіт) Дебетові обороти рахунків 102 “Капітальні поліпшення земель”, 15 “Капітальні інвестиції”, 94 “Інші витрати операційної діяльності”

Контроль величини витрат, пов’язаних з використанням та охороною природних ресурсів, дозволяє підприємству проводити моніторинг таких витрат, а також визначати та економічно обґрунтовувати:

- напрями впровадження інноваційних ресурсозберігаючих технологій;
- напрями зменшення непродуктивних витрат, пов’язаних з нецільовим або безгосподарним використанням природних ресурсів;
- резерви підвищення витрат на здійснення природоохоронної діяльності підприємством готельного господарства.

Завдання контролю доходів підприємства готельного господарства необхідно формувати згідно з виділеними вище напрямками управління фінансовим станом та згідно з основними інформаційними запитами користувачів. Основними напрямками проведення такого контролю є:

1) контроль врахування норми прибутку при ціноутворенні на основні готельні послуги за різними категоріями номерного фонду та додаткові готельні послуги за різними видами додаткових послуг, що реалізовані стороннім особам;

2) контроль величини доходів підприємства готельного господарства за формами їх одержання;

3) контроль доходів підприємства готельного господарства за об’єктами поставки (доходів від реалізації готельних послуг, доходів від реалізації продукції ресторанного господарства, доходів від реалізації товарів).

В результаті проведеного дослідження практики діяльності підприємств готельного господарства та вивчення їх систем управління, сформульовано завдання контролю доходів підприємства готельного господарства та визначено систему інформаційного забезпечення проведення відповідних господарських процедур (табл. 5, 6).

Таблиця 5

Завдання та інформаційне забезпечення контролю врахування норми прибутку при ціноутворенні на основні та додаткові готельні послуги

№ з/п	Завдання контролю	Інформаційне забезпечення
1	Перевірка норми прибутку при ціноутворенні на основні готельні послуги за різними категоріями номерного фонду	Прейскуранти підприємства, Форма СВ-3 “Калькуляція собівартості основних послуг з розміщення у категорії номерів _____ за ____ місяць 20__ року”, Форма ГП-2 “Звіт про обсяги наданих основних готельних послуг з розміщення”
2	Перевірка норми прибутку при ціноутворенні на додаткові готельні послуги за різними видами додаткових послуг, що реалізовані стороннім особам	Прейскуранти підприємства, Форма ГП-3 “Звіт про обсяги наданих додаткових готельних послуг”
3	Перевірка дотримання на підприємстві політики ціноутворення при визнанні доходів від реалізації готельних послуг	Політика ціноутворення підприємства готельного господарства, прейскуранти підприємства, готельні рахунки Кредитові обороти за аналітичними рахунками субрахунку 703 “Доходи від реалізації робіт і послуг”

Таким чином, контроль врахування норми прибутку при ціноутворенні на основні та додаткові готельні послуги дозволяє оперативно реагувати на зміни економічної кон'юнктури та враховувати зміни у величині собівартості, пов'язані з подорожчанням економічних ресурсів. Аналіз відповідності норми прибутку положенням політики ціноутворення підприємства готельного господарства уможливорює зміни в прейскурантах підприємства з урахуванням фактичних витрат та демонструє запас міцності при застосуванні підприємствами програм лояльності до постійних клієнтів, сезонних знижок, знижок за пакетними пропозиціями.

Таблиця 6

Завдання та інформаційне забезпечення контролю величини доходів підприємства готельного господарства за формами їх одержання

№ з/п	Завдання контролю	Інформаційне забезпечення
1	Перевірка повноти надання послуг за одержаними попередніми платежами	Первинні документи використання ресурсів підприємства готельного господарства Дебетові обороти рахунків 23 “Виробництво”, 91 “Загальновиробничі витрати”, 92 “Адміністративні витрати”, 93 “Витрати на збут”, 94 “Інші витрати операційної діяльності”
2	Перевірка повноти одержання оплати за фактично наданими готельними послугами	Звіти касира, виписки банку з поточного та транзитного рахунків, відомості реєстрації використаних подарункових сертифікатів тощо. Дебетові обороти рахунків 30 “Каса”, 31 “Кошти на рахунках в банку”

<i>№ з/п</i>	<i>Завдання контролю</i>	<i>Інформаційне забезпечення</i>
3	Перевірка повноти оприбуткування готівкових надходжень	Виставлені рахунки, прибуткові та видаткові касові ордери, касова книга, звіти касира, виписки банку з поточного рахунку Дебетові обороти рахунків 30 “Каса” за аналітичними розрізами операційних кас
4	Перевірка повноти зарахування від клієнтів безготівкової оплати за спожиті послуги	Виставлені рахунки, виписки банку з поточного та транзитного рахунків Дебетові обороти рахунків 31 “Кошти на рахунках в банку”
5	Контроль величини доходів від надання послуг, остаточний розрахунок за які відбудеться наступному звітному періоді	Журнал обліку громадян, що проживають в готелі (Форма 5-Г), Журнал обліку іноземців, що проживають в готелі (Форма 6-Г), Журнал реєстрації заявок на бронювання (Форма 7-Г), Відомості руху номерів у готелі (Форма 9-Г) Кредитові обороти рахунку аналітичного обліку 70312 “Доходи від реалізації готельних послуг, рахунок за якими не виставлено”

Отже, контроль величини доходів підприємства готельного господарства за формами їх одержання забезпечує виконання завдань контролю касової дисципліни, оскільки готелі переважно має розрахунки готівковими коштами, що означає необхідність посилення контролю за рухом готівки. Крім того, контроль відстрочення оплати за надання готельних послуг, що відбувається на основі співставлення даних виставлених рахунків та дат зарахування такої оплати, сприяє підвищенню результативності претензійної роботи підприємства готельного господарства, а отже і підвищенню рівня його платоспроможності.

Наступним важливим моментом проведення контролю доходів підприємства готельного господарства є перевірка їх величини та структури за видами об'єктів поставки. Це означає, що доходи отримані від реалізації готової продукції, товарів та готельних послуг перевіряються окремо з урахуванням організаційних основ налагодженого на підприємстві порядку розрахунків. Крім того, застосування в контролі аналітичних процедур щодо співставлення результативності діяльності підприємства за різними напрямками його діяльності (надання готельних послуг, торгівля сувенірною продукцією, діяльність підрозділу ресторанного господарства), дозволяє оперативно виявити напрями, які є менш прибутковими для підприємства, що дозволяє реагувати шляхом згортання або стимулювання відповідного напрямку. Завдання такого контролю та його інформаційне забезпечення наведено в таблиці 7.

Такий підхід до контролю доходів підприємства готельного господарства з урахуванням об'єктів поставки дозволяє контролювати обсяги доходів від діяльності, яка підлягає та не підлягає патентуванню та відповідними чином враховувати дані доходи для цілей оподаткування підприємства податком на прибуток. Крім того, вказаний поділ доходів забезпечує можливість контролю повноти відображення доходів не тільки за напрямками діяльності підприємства готельного господарства, але й на місцях їх виникнення, що дозволить оперативно визначати стан дисципліни документообороту на місцях первинної реєстрації доходів.

Завдання та інформаційне забезпечення контролю доходів підприємства готельного господарства за об'єктами поставки

№ з/п	Завдання контролю	Інформаційне забезпечення
1	Контроль доходів підприємства від реалізації основних готельних послуг	Рахунки (Форма 4-Г) Кредитові обороти 70311 “Доходи від реалізації готельних послуг, рахунок за якими виставлено” та 70312 “Доходи від реалізації готельних послуг, рахунок за якими не виставлено”
2	Контроль доходів підприємства від реалізації додаткових готельних послуг	Рахунки (Форма 4-Г) Кредитові обороти аналітичного рахунку 7032 “Доходи від реалізації додаткових готельних послуг” (за аналітичними розрізами)
3	Контроль доходів від реалізації продукції ресторанного господарства	Рахунки (Форма 4-Г), контрольні стрічки та Z-звіти реєстраторів розрахункових операцій Кредитові обороти аналітичних рахунків субрахунку 701 “Доходи від реалізації продукції” (за аналітичними рахунками місць продажу)
4	Контроль доходів підприємства від реалізації товарів	Контрольні стрічки та Z-звіти реєстраторів розрахункових операцій Кредитові обороти аналітичних рахунків субрахунку 702 “Доходи від реалізації товарів” (за аналітичними рахунками місць продажу)

Висновки. На основі узагальнення результатів проведеного дослідження, встановлено, що розробка системи контролю на підприємствах готельного господарства повинна відбуватися з урахуванням не тільки галузевих особливостей, а й на базі проведеного фінансового аналізу показників ліквідності, платоспроможності, а також факторного аналізу формування фінансового результату підприємства (в динаміці). За результатами такого аналізу доцільно адаптувати завдання проведення контролю до виявлених ризикових ділянок фінансової стійкості підприємства, що дозволить концентрувати ресурси системи внутрішнього контролю на потенційно проблемних фінансових аспектах діяльності підприємства готельного господарства, а використання аналітичного інструментарію та належного обліково-інформаційного забезпечення створює економічне підґрунтя для реалізації контрольних функцій системи управління такого підприємства.

Список використаних джерел:

1. Гавришків І.Р. Облік та контроль доходів і витрат діяльності підприємств санаторно-курортного комплексу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.09 “Бухгалтерський облік, аналіз та аудит” / І.Р. Гавришків. □ Київ, 2008. □ 20 с.
 2. Герасимова Н.С. Особливості проведення аудиту діяльності готельних підприємств в умовах використання інформаційних систем / Н.С. Герасимова // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету – 2006. □ Випуск 10, частина II □ С. 41-112
 3. Костирко Р.О. Контроль і аналіз в системі управління економічним потенціалом господарюючого суб'єкта: методологія і організація: монографія. – Луганськ: вид-во СНУ ім. В.Даля, 2010, - 728 с.
 4. Попович В. Модель управлінського обліку на підприємствах готельного бізнесу/ В.Попович// Економічний аналіз. – 2008. - № 2 (18) – с. 377 – 381.
- Рецензент – д.е.н., професор Плаксієнко В.Я.*